

Шышъхъэум и 1-р – зи Хэкужъ къэзыгъэзэжъыгъэм и Маф

тызэкъотмэ – тыльэш!

1923-рэ ильясмын
гээтхэн
кынчжээжъыгъу кынчжээ

№ № 140 — 141 (20904)

2015-рэ ильэс

ШЭМБЭТ
Шышъхъэум и 1

106

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъээст

Шышъхъэум и 1-р
— зи Хэкужъ
къэзыгъэзэжъыгъэм
и Маф

Адыгэ
Республикэм
щыпсэухэу
лъйтэныгъэ
зыфэтшыхэрэр!
ТичыпIэгъу
льапIэхэр!

Зи Хэкужъ къэзыгъэзэжъыгъэм и Мафэ фэш! тигъу
къыддеIэу тишьуфэгушо!
Адыгейм ис цыф лъепкъхэм азыфагу зыкыныгъэ зэрильым, тарихъ чыгужъым къэзыгъэзэжъы зышлоигъо ялъепкъэгъухэм ى-
пыIэгъу аратыным зэрэфхъазырхэм ятамыгъеу мымафэр ѿйт.

Косовэ, Сирием, Тыркуем, Иорданием ыкIи нэмыкI хэгъэгүхэм къарыкъыжыгъэ тильэпкъэгъухэр республикэм непэ ѿлсэух. Ахэм Адыгейм исоциальнэ-экономикэ, иобщественнэ, икультурнэ щылъынгъэ чыпIэ гъэнэфагъэ щаубыты, тиреспубликэрэ Урысыемрэ нахь фэшыгъэ хуунхэм ялахышу хашыхъе.

ІэкIыб къэралыгъохэм арыс тильэпкъэгъухэм къягъэзэжъыгъэним иофкэ лъеныкъо постэумки обществэм ىшыгъу тапэкли зэраригъэгэботыштым, іэкIыб къэралхэм ашыпсэурэ адыгхэм зэфышытыкъу адьриялхэр нахь пытэ шыгъэнхэм, лъашгъу пчагъэхэм къакоцI лъепкъ хабзэу ахэлтигъэхэр къизетгээнэжъыгъэнхэм ар зэрафэлорышэштым тицыхъэтэль.

ТичыпIэгъу лъапIэхэр, псауныгъэ пытэ, насып, гъот шуулэнэу, мамырэу шуулсануу шуутэтэло!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТХАКУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет —
Хасэм и Тхъаматэу
Владимир НАРОЖНЫЙ

Аофтхъабзэм хэлэжъагъэх Адыгэ Республикэм и Лышхъэу Тхъакуущынэ Аслъан, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Владимир Нарожнэр, Адыгейм и Ашьэрэхэй хыкум итхъаматэу Трэхъо Аслъан, республикэм ипрокурор шхъалэу Василий Пословскэр, УФ-м щынэгъончъенмкэ ифедеральне къулыкъу и ГъэлорышапIэу тишъольыр щылъэм ипащэ игуадзэу Сергей Подгорновыр, АР-м хэгъэгүхэй кюоцI Аофхэмкэ иминистрэ игуадзэу Брантэ Мурадин, нэмыкIхэри.

ГъэлорышапIэм ипащэу Александр Глущенкэм къизэриуагъэмкэ, УФ-м и Следственнэ комитет иколлегие бэмышэу илэгээ зэхэсэгтэй зэфхэсэхэхэй щашыгъэх. Къэгъэлэгъонэу илэхэмкэ Адыгейм щылъэм къулыкъу ятлонэрэ чыпIэр Урысыем щиубытгъ. Мыш фэдэлъяа ахэлтигъэхэр къизетгээнэжъыгъэнхэм ар зэрафэлорышэштым тицыхъэтэль.

АР-м и Лышхъэу къизэрэхигъэшгъэмкэ, къэралыгъо рэхъатныгъэрэ зэгурьоныгъэрэ ильяннымкэ, лъепкъ ыкIи дин зэгурьоныгъэрэ республикэм щыгъэптигъэнимкэ следственнэ къулыкъу хэм яофшэн зэрэзхажэрэм мэхъанэхшо ил. Ашкэ ГъэлорышапIэм ипащи, икъулыкъушихэм япшъэрилхэрэ зэрагъэцакIэхэрэм осешу афишыгъ.

Къэгъэлэгъон дэгъухэр илэх

УФ-м и Следственинэ комитет
исследственинэ ГъэлорышапIэу Адыгейм щылъэм иколлегие тигъуасэ зэхэсэгтэй
илагъэм мы къулыкъум
2015-рэ ильясым имэзих Юфэу
ышлагъэм изэфхэсэхэхэй щашыгъэх, тапэкIэ пшъэриль шхъалэу зыфагъэуцу-
жыхэрэр агъэнэфагъэх.

Следствием иофшэн зэрээхишэрэр республикэм игъэцэцкэлэхэй хэбзэ къулыкъу хэм, цыф къызэрыкъохэм зэхэфы, уасэ фаши. А. Глущенкэр иенатэ зыуухагъэм къынчжээжъагъэхэй иофхэм язытет бэкIэ

льягъо цыфхэм цыхъэ нахь къышуфаши зэрэхъугъэр. Къэгъэлэгъон дэгъухэр шууиэх, ау гумэкыгъохэри, Ѣыклагъэхэри джыри къэнагъэх. Ахэм зэу ашыц бэжджэшэгъэх хынчхэм ыкIи хыльэдэхэй дэдэхэм

нахьышу зэрэхъугъэр, ашкэ тигъээхэй зэрэхъугъэрэ къыхэзгъэшчи-
нэу сифай. Къэгъэлэгъонхэм-
кэ Урысыем я 2-рэ чыпIэр щиубытгъынрэ псынкэл, ау тигъэлорышапIэ ар къыдэхъугъ.
Обществэм мэхъанэхшо зэри-
тигъэ уголовнэ иофхэр зэхэ-
фыгъэнхэм шуунаэ зэрэти-
тым, мы аужырэ уахтэм аш-
кэ гъэхъэгъэшхэрэ зэрэшү-
шыгъэхэм апае «тхъашуует-
псэу» шьотэло. Зыкышуфэзы-
гъазэхэрэм япчагы хэпшы-
кэу зэрэхъугъаям къегъэ-

япчагыгъэ процент 42-м ехъу-
кэ нахьыбэ зэрэхъугъэр, а
пстэури дэгъэзэхыгъэ зэрэ-
хуутгын сицыхъэ тель, — къы-
туягъ Тхъакуущынэ Аслъан къэ-
зэрэхъогъягъэм закыфигъа-
зээ.

АР-м и Лышхъэу унашью
ышыгъэм диштэу республикэм итнан ахань лъапIэу медалэу «Адыгейм и Щытху-
зех» зыфилорэр ГъэлорышапIэм ипащэу Александр Глущенкэм фагъэшьошагъ. Джащ
фэдэу «Адыгейм изаслужен-

нэ юрист» зыфилорэ щытху-
цэр ыкIи АР-м и Лышхъэ
ирэзэнгъэ тхыл къэзыл-
жыгъэхэм Тхъакуущынэ Ас-
льян аритыжыгъэх.

Нэүжжим ГъэлорышапIэм
ипащэ игуадзэу Наталья Бес-
черовам ильясныкъом изэ-
фхэхыссыжхэр къышыгъэх,
ятлонэрэ мэзихым анахъэу
анаэ зытырагъэтищхэр къы-
гъэнэфагъэх. Аш къизэриуагъ-
зэмкэ, ильясныкъом респуб-
ликэм бэжджэшэгъэхэй 2563-рэ
щыззерахъагъ, блэкIыгъэ иль-
ясым мыш фэдэ иуахтэ егъэ-
пшагъэмэ, ар процент 23,3-кэ
нахьыб. Бэжджэшэгъэхэй хын-
чхэм ыкIи хыльэдэхэй дэдэхэм
япчагыгъэ процент 42,2-кэ хэ-
хуугъа ыкIи 586-м кэхъагъ. Ахъщэ
куульхъэ зыштагъэхэм япхыгъэу
бэжджэшэгъэхэй 72-рэ

а гъэунэфагъэ, 2014-рэ ильясым
егъэпшагъэмэ, а къэгъэлэгъ-
гоноир процент 266-кэ нахьыбэ
хуугъэ. Следовательхэм
уголовнэ иоф 499-рэ ашкэ-
лэлтигъ, ахэм ашыцэу 177-рэ
зэхэфагъ. Бэзлэфыгъэм ебэн-
гъэхэй бэжджэшэгъи 5 къы-
хагъэшыгъ, зекIери хынчхэм
иэклэгъэхъагъэх. Зынхъж имы-
къуульхъэ альэнныкъоокIэ бэжджэшэгъэхэй 20, ехъ
иэтахъохэм

(ИкIеух
я 2-рэ нэклубъом ит).

«Нэгъуэш щыпэ дыхуепльэкъым»

Гуаумэр зауэмрэ кърихужьэу, Хэкум къихъежа ди лъеп-
къэгъухэм я гъашцээрэс дыхуепльэкъым.

Нобэ фи пащхэе итлхъе тхы-
тээм зи гугу щыттынур Къэ-
рэшэй-Черкесым и Хъэбэз рай-
оным хиубидэ адигэ къуажэжэ
Хъэгъундукъуейм (Али-Бэрдукъуэ)
щедгэсэха ди лъепкъэгъухраш.
Шамым къикъижуаэ, мы зэмным
кууажэж дэсщ унагууих.

Арами, ахэр псори зы къуэпсш,
къизедальхуахэм я къудамэши,
зэггусэу я гугу къифхуттишын.
Езыхэми иужьеий э дахуэзэну
хыбар щедгэашцэ, зы гупу
къидэспэлъилэм нэхъ зэра-
фэфыр къиднахъасац. Дэри ягъэ
едмыгъэки, дыщепсихац дыз-
рагъэблэгъа Гъусокъуэ (Куэбл)
Раджаб и унагууих.

Абы къышызэхуэс Раджаб и
щыкъуэлхэу Хъэрүн, Хъусам,
Испъам сымэ. Абы къышымынэу,
кууажэж дэсщ я шыпху Марии-
ямрэ и бинимрэ. Я гуриль-гу-
рашхэм дыкъифхутепсэлъыхын
и пэ, ди щэджыкакуэхэр иржыри
зэ нэуасэ яхуэтциш. Шамым
къикъижуаэ ди лъепкъэгъухэрэ
аихэм я унагууехэрэ.

Мэхъушхэ (Раджаб и щыкъум
я унагуэцэр араш) я нэхъы-
жыр зэкъуэшиш я анэ Джа-
милящ. Абы и къуиши зы халпэм
щопсэу. Нэхъыж Хъэрүн и
бинир мы зэмным и гъусекъым,
ахэр Краснодар щыщ. Ауэ, езым
зэрыжиэмкэ, абыхэми я гуѓэш
мы лъэнхуемкэ къекуэжын.
Абы нэхъыжыкъакэ къикъэлъыкъуэ
Хъусам и щыгъусемрэ бинитлээ
и гъусэш. И нэхъыжыр ильэ-
сихим итш, ипху нэхъыщэр —
ильтэсихи ирикъиша.

Испъам и щалэ нэхъижыр
ильэс 15-м итш, абы къикъе-
лъыкъуэ хъиджэбээр ильэс 13
ирикъиша. Нэхъыщ щалэр ильэс
11-м итш. Я шыпху Мариям
хъиджэбэйт ишэш: зыр ильэс
10-м, адрей ильэс 8-м иту. Гу-
сокъуэ Раджаб и анэр, и шхъэгъу-
сэр, ильэс 10 — 11-м итш щали-
тийр жээу и гуѓсэш. Раджаб и
анэрэ и бинимрэ зы унагууих
Хъэгъундукъуейм къуажапшэмкэ
мэпсэу. Мариям къуажэжум, мыд-
рей зэкъуэшиш я къуажэжем
щыщ. Унагуишири унэ хъэлэ-
мэтхэм щагъэтэсихауэ щицэш.
Езыхэми къизэрджахи, дяяэки
лаллас эдагъэтэлъыну щыгу Ыхъэ
къыхупачац, унэ лъабжэ ягъэ-
увишмкэ зыкъыщагъэхуэни
къагъэгъуац. Арами, псоми
зэкъэлъыкъуэ и гугу щыттын.

Зи гугу тща унагууехэр мы
зэмным къуажэж тиншу щеты-
сэхауэ мэпсэу. Я бинхэм ящи-
шу, еджацэл мкъупхъэр макъуэ,
абы зи ныбж нэмысхар сабий
ыгынлээм щыщ. Мэхъушхэ уна-
гууэ хуэшшай эзрызрагъэпшы-
ним и уж итш, мы зэмным
ищиэвши зэрхуэ.

Узыфлэмыкъыжын къуажэ
гупэш мы дыкъизэдхутар, —
жээ Хъэрүн. — Зи гултыктээ,
гу дзакъенгъакэ, дээпкъуэн-
гъакэ къытпикъуэл къыхухэр
къезбжэкъин хысцэнши, зыгуэ-
рим и цэ сцыгъупшэнкэ соши-
нэ, ахуэдизу куэд мэхъура. Мы
къуажэж дыкъизэртэсихэрэ,
зэральэкъин зыкъытщагъакъуэ.
Уеблэмэ ерыскъир беричэту

къытхуах, ди щыгъэльэм дэмь-
хуэжу жыхаал эхэдэу, лыр дэ-
мьлыу хуукъым. Мыдней ерыс-
кыихэхэраши, абыкэ къытхуэ-
мупсэр гуэтигъуац.

Алыхым фыншш я къаритж я
гултыктээр. Пцы хэмийту, хабзи,
захэтийкэ дахагы башау зыдэль
адигэ къуажэ дыкъизэрдхутар
науэш. Ди гугу здэфш тхыгъэ
зэхэфхъянуми, япэу ивгъэшни
сывэлэйэр араш. Я гу дзакъэ-
нгъяэр зэрэзэхэтшээр, къизэрд-
гүрүүэр, фыншш кэ дызэрхэ-
дэжжээр зэхахмэ, яльгайумэ, езы-
хэмэя я гуапэ хуунц.

Шамым къикъижахэм ящиш,
гражданствэ зиэу яхэтийр Хъэ-
рун. Абы ар 1998 гъэм зэфи-
гъэклэя яхуэш, армыхъумэ иджы
кърихъэжжакъым. Щалэхэм жаэм
и щыххэту, къуажэж дэсхэм я
дэфтерт яхуэш, зэхуэдэхэйм. Япэ
Майкопкэ зи тхылтыр зыхуу,
иуухкэ Къэрэшэй-Черкес Рес-
публика къетысихахэм я
тхылхэр зэрихуейм хуэдэу зэ-
пшш. Мы республикэм деж зи
тхылхэр щизэрхэйм щэзы-

льхахэм я яхуэш бжызки клю-
такъым.

— Ауэ, адигэ лъепкъыр нэгъэ-
сац къизэрхуэнхуэр къыд-
гүрүүац. Абы и яхуэхули гу зы-
лтытар миран, — жээ Хъэрүн.
— Къэрэшэй-Балъкъэримкэ адиг-
гэхэр күэдхи, хабзэм къигъеуэр
къытхуашзин, Адыгэ Республика
дэжи сый и яхуэхули зыкъы-
пшшагъэхуэн. Ауэ, къизэрхуэр
цыхухэм, лъепкъым и гугу пиш-
мэ, Къэрэшэй-Черкесым щыпсэу
адигэхэм хуэдэу къытхуэнхуу-
пэу зыдэльгъуа яхэткъым.

Ар мыбдэж щыпсэу адигэхэр
зэримашцэргэйэнч, ди лъепкъэхэ
цыху къэси и уасэр къагуролуэ.
Мыбдэж хуэдэу зы щыпсэ къыт-
хуэгүфлакъым. Ар дэри къыдгүрү-
уаши, ди дэфтэрхэм я яхуэхули
сый хуэдэ гуэхэх дыхамыгъэ-
пльами, мыбкэ дыкъеуэвэну
тедбуыдац. Езы ди лъепкъэгъу-
хэми ар къагуролуац — къу-
ажэж къыпиль щыгъуа къытхуупа-
чац, унэ лъабжэ дэгээтилъынм-
кэ, псыр, щыпсэ гуэзэр, элек-
трокъарур ешэлъынмкэ зы-

къытшагъэхуэну дыкъагъэгу-
гъац. Алыхым жиэу, ахэр зэ-
флэхмэ, лъабжэ нэс ди Хэкум
щидгээтильхуац тлэгтэнущ.

— Цыхухэр хъэлэлү къытху-
щытш, ауэ дэри доукъите ди щхэ
зэримыгъэшхэхыфм пашш, —
жээ щалэхэм. — Ди щхэ здэд-
гъээзин димыгъа дыкъэхуакъым
мы хэгъуэгум. Тыркумкэ, Къэ-
бэрэшэй-Балъкъэримкэ, Адыгэ Рес-
публика къытхуэну лъэкъыны-
гъэ дилаш. Уеблэмэ мыбыкэ ды-
шылхэхэу, Абхазын кыпсэлтык-
ри дашну жааш. Ауэ яхуэдда-
хым. Дэ ди поэм къиштэу, ды-
хуэй э дыкъетысихац мы щы-
пэл. Дяяэки, Алыхым жиэу,
халпэр тхылърэл зэпэц дыху-
мэ, нэгъуэш щыпэ дыхуепльэ-
къын ди гуѓэхъым. Алыхым и
шыкуркэ ди къарум лъокл, лэжы-
гъэм дышышиэнхым. Ди сабий-
хэм я пшэдийм дытемышынхуу
унэ лъабжэ дэгээтильмэ, ди
пшлантэлэпс зэттижын хадэ Ѣхъэ
дилемэ, дыгүжеийхъым. Дэри зы-
щлакхуэ уасэ къэдэлжин тху-
зэфлэхэнүү, уи Хэку ушыпсэуу,
ушышхэжынам абы нэхъыиф
щыэуи къэтлэгтэхъым.

Щалэхэм ягу къоуэ я тхылъ-
хэм и яхуэхуэлэпс зэттижын хадэ Ѣхъэ
зэримыхауэ ялэр, езым яй ды-
дэу унэ лъапсэ зэримыгъэтиль-
ламэр къэралын зэрэштэсих-
хам щыххэтихэзэхэн тэхъуэ тхылхэр
зэризрамыгъэшамэрэш. Абы и
яхуэхуэлэпс гуѓаплэуэ ялэр пшэдий-
рэй махуэрац, къызэдэхэжка
къэралрац, зыхэтысихэжка я
лъепкърац.

БЕМЫРЗЭ Зураб.

Итланэ нэгъуэш ёи щалэхэм
— Дэкумэ Рэмэдан нобэ унагу-
уэр зытшыпсэу унэр къагуролуэ.
Мыбдэж хуэдэу зы щыпсэ къыт-
хуэгүфлакъым. Ар дэри къыдгүрү-
уаши, ди дэфтэрхэм я яхуэхули
сый хуэдэ гуэхэх дыхамыгъэ-
пльами, мыбкэ дыкъеуэвэну
тедбуыдац. Езы ди лъепкъэгъу-
хэми ар къагуролуац — къу-
ажэж къыпиль щыгъуа къытхуупа-
чац, унэ лъабжэ дэгээтилъынм-
кэ, псыр, щыпсэ гуэзэр, элек-
трокъарур ешэлъынмкэ зы-

— Маринэ пшэншэу хүшхуэ
дыхуэнхууэ къыдэш.

Къуажэж и юташхээр мычэ-
му къытшоупшээ, дызыхуэнху-
уэ къыдэхэжкац, дэфтерхэр тхуи-
щытш. Хэт къытпильми, фыншш
ин яхудош. Нэхъыжхээр — ды-
пшэу, ди бинир зауэм хэт-
хым. Пэжш, сигу ныкүэш ща-
мым къина си шылхуэхэм я
бийхэмкэ. Зэм дызопсалэ, зэ-
ми мэкүэдхэри, зыкъомэр къэ-
мыхыпсэлэфу зэман токл. Ахэ-
ри щыпсэ зэхуэмдэхэм щеты-
сихац. Араш-тээ, зауэф щы-
ицкъым, — къышгэш юхуэгум.

Унагуэш и нэхъыжхэм зэ-
рижилэ, сыйтии упэштэтыфынущ
зауэм ухэмитмэ, уузыншэмэ.
Пшашхээр хуажжуэ нэхгэгүжэш.
Нэхъыжхээр хэхеди, абы къыкъе-
лъыкъуэлхээр къагуролуэ.

Адриймкэ, Мухъэмэд Тхъэ-
шхуэм щыпсэ хуесц и Хэку-
жым къытшоупшээ, дызыхуэнху-
уэ къыдэхэжкац, дэфтерхэр тхуи-
щытш. Хэт къытпильми, фыншш
ин яхудош. Нэхъыжхээр — ды-
пшэу, ди бинир зауэм хэт-
хым. Пэжш, сигу ныкүэш ща-
мым къина си шылхуэхэм я
бийхэмкэ. Зэм дызопсалэ, зэ-
ми мэкүэдхэри, зыкъомэр къэ-
мыхыпсэлэфу зэман токл. Ахэ-
ри щыпсэ зэхуэмдэхэм щеты-
сихац. Араш-тээ, зауэф щы-
ицкъым, — къышгэш юхуэгум.

Мухъэмэд и юташхээр хаш-
ээтийж, сыйтии упэштэтыфынущ
зауэм ухэмитмэ, уузыншэмэ.
Пшашхээр хуажжуэ нэхгэгүжэш.
Нэхъыжхээр хэхеди, абы къыкъе-
лъыкъуэлхээр къагуролуэ.

Адриймкэ, Мухъэмэд Тхъэ-

Нэхъыжхээр я Хэкуж зэрагъуэтижарац

Шамым къышхъея зауэм зи бинунахуэ хунцэшын-
щээ мафишым къыхээши, зэхээ хъэлхээр здышкъуэ-
къя Хъэлэб къалэр зыбгына ди лъепкъэгъухэм ящиш
нобэхээр Эрсакон къуажэр псеуплээзихуэхуа Хъэтижын

Ильэс 150-кээ узэлбэхъижуац, щэхуэхэш нобэ мы унагу-
уэр зезихъеу къуажэж дэсхэр. Хъэтижын къытхуэхэмэ, зэдэхэж
хэгъэхэн щыгъуэ Хэкуж шрагъэ-
бгынэм, здышкъяар мы жылах-
хуэрац. Бал и къуэхуэ Хэкуж
хынам къинауэ щытхъея зауэм

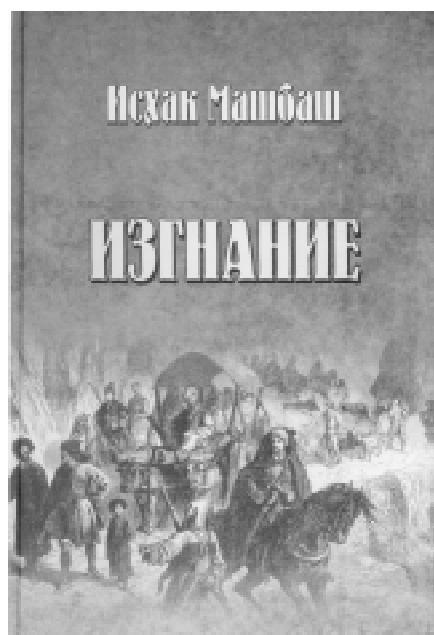
— Дыкъе-
жэхэн щы-
хъум, си къу-
эшм а лъэхъ-
нэм сабий къы-
хуэхуати, абы
папшэ кърат-
ахъшэр зэри-
щыту дэ къыт-
тригъекуадэри,
абы и фынш-
къе, Урысейм

— Дыкъе-
жэхэн щы-
хъум, си къу-
эшм а лъэхъ-
нэм сабий къы-
хуэхуати, абы
папшэ кърат-
ахъшэр зэри-
щыту дэ къыт-
тригъекуадэри,
абы и фынш-
къе, Урысейм

— Ди адэхжэх лъэхъигъуээр
нэхъыжхээрээ ѹзэлбэхъижуац здыш-
хуэхэхэшээ ѹзэлбэхъижуац дахар-
шам ѿднэхъигъуэлхэжар. Пэжш,
дяяэки дэ тхуэдэ куэд къэлхуэ-
хуэхуэ, абыхэми щэхъижуэхын-
шхуэ ирагъэхуэтауэ щытти, дэ
дээлхуэхуэлхуэ дгүэхтакъым.
Арами, республикэ Адыгэ Ха-
сэм, абы и тхээмадэ Шэрджеэ
Мухъэмэд лъэхъигъуэлхуэхуэ
ирагъэхуэтауэ щытти, дэ
дээлхуэхуэлхуэ дгүэхтакъым.
Арами, республикэ Адыгэ Ха-
сэм, абы и тхээмадэ Шэрджеэ
Мухъэмэд лъэхъигъуэлхуэхуэ
ирагъэхуэтауэ щытти, дэ
дээлхуэхуэлхуэ дгүэхтакъым.

ТХЫЛТЫКІЭХЭР

Союз адыгээнэй тарихын түүхийн талбай

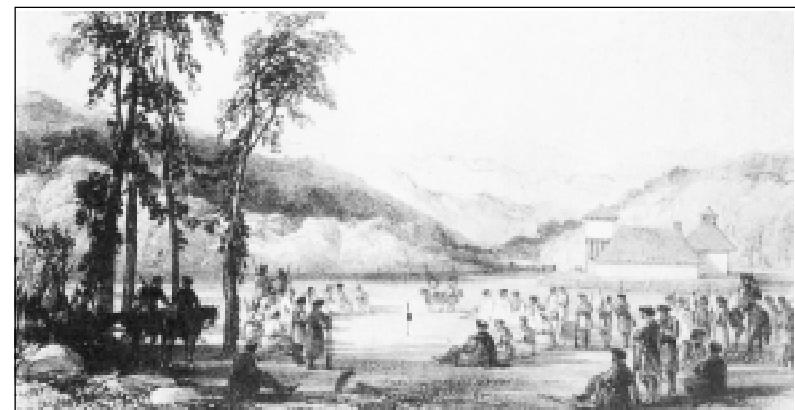

Искак Машбаш

ИЗГИНИЕ

Джыри зы тарихъ гупшысэ-зэфэхьысыжъ

Адыгейим, Къэбэртэе-Бэлькъярым, Къэрэшэ-Шэрджэсүм ялъепкъ тхаклоу, СССР-м, Урысын-ем, Адыгейим я Къэралыгъо премиехэм ялауреатэу, урысые литературуэ премиене М.А. Шолоховын ыцлэкэ агъэнэфагъэр, Дунэе Адыгэ (Черкес) академиен илтературэ шПухлафтын кызыфагъэшьошгээ тарихъ романхэу «Мыжкошхъал», «Хан-Джэрий», «Гъэрингу», «Лазутчик» зыфилохэрэм кIэух зэфэхьысыжъ афэзышырэ тарихъ романыкIэу щыт «Изгниение» («Рафыгъэхэр») зыфилоу бэмышIэу кыдэкыгъэр. Тхылтыр пчыагъэмкIэ 2000 хьоу Мыекъуапэ кыыштырадзагъ.

Авторым романын икъыдэгээкъынкIэ мыльку йэпилэгүү езыгъэгъотыгъэ Борис Шухостановын лъэшшэу зэрэфэрээр зэр апэрэ зэдэхыпIэ нэклубом кыыштыуагъ.

Тхылтыр урыс ыкли йэкъыб къэрал суретшихэм ялофша-гъэхэр бэу щигъэфедагъэх.

Хъугъэ-шэгээ тхамыкIа-хэу адигэ лъэпкъым я XIX-рэ лэшшэгээум щишчэгъэхэр романын шылыкъагъэ хэльэу, тарихыр илэбутилэу тхаклом кызырэцгээльтэгээрэм тхыль-еджэр бэмэ аргэгүүшисэ ыкли лъэпкъым игууз-лууз зэхыре-гъашэ. Адыгэм ильгогу күр-пэн романын кыыштыотагъэр, танэу кыригъэуцорэр. Аш ельтигъэу, зэгорэм лъэпкъышуу лъэпкъышоу щытыгъэ адигэхэм кырыкIуагъэр зышшээ зышшоигъо пстэумки, мы про-изведеняхэр — тарихъ романхэр йэпилэгъу-илэбутилэх.

Авторым ёдигэ меджлисым (парламентым) изэхэшэн йофигъохэр, лъэпкъым игуугэ зэрэ-кIэкъыгъэр, кыдэхьуагъэр, кыз-

кыдэмыхъуагъэр ыкли а зэкэ зэхэкъутагъэ зэрэхьуагъэр тхыльым кыштууатэ. Адыгэхэр зыштыгууихи, йэпилэуу кыа-фэ-

хун гори ямылэу пачыхъэдээ үлэшгээ зэтгээпсихын-гээм пэшүееклонхэ фаеу зэхъум, хэкылпIэ закъоу агъо-

тыгъэр мы охьтэ хазабым Хэгъэгур абыненир арэу зэрэхьуагъэр, ау икъыхээ, анахь гүгэ инэу зыдаагыгъэр ячыгу кыгъэзэжыныр арэу зэрэ-щытыгъэр, гучээр ыгъэсисэу, романым кыыштыотагъ.

Ильэси 151-рэ зытешэжын-гээ Кавказ заор лъэпкъым иблэкъыгъэу къэнага, ау непэ тэ, тильпкъ кырыкIуагъэр, кIэхкъыгъэр тшэнхэ фае адигэ лъэпкъыр зыкъызэтезыгъэр шылпкъэм тетэу дъэунэфынным пае. Дунаим зеклокIэ-хабзэхэу хэлхээр умышшэу узфесакы-жыни, зыкъеуухъумэжыни пфэлъекIыщтэл. Мыщ фэдэ кын-ушетыпIэ тимууцожынным ыкли кыткIэхъуухъэхэрэ лэлуж-хэм щылкIэшшу ягъэгъотыгъенным пае мы тарихъ шлэнгъэхэр ишкIагъэх.

**МАМЫРЫКЬО
Нуриет.**

Зао щэрэмьи...

Сызшыпсэурэ унэм пчыхъэрэ кычIэхъяжырэ хуульфыгъэмрэ кIэлэ ныбжыкIитIумрэ унаиэ ат-мидзэнэу хуурэп. Сыда шомэ адрэхэм атэкъых.

Шъашэу ашыгъхэмкIи зэрэштыгъэхэмкIи зэрэйофышихэрэ къэльягъо. Ау нэгушлох, егъашшэм унэм щыпсэугъэхэм фэдэу чIэхьанIэм Iухсэм зэклэми сэлам арахы. Ахэм яшишашьэу, ашигхьюу кычIэхъыгъ тапэкIэ гүшигъэгүү сизыфхуугъэ шийшэшшэ дэхэ цылкоу Тае.

Адыгэ унагьор Сирием кын-кыжыгъ, заом кыхэкъыжыгъ. Хэкүжьым къэкъожыгъ, щилэ-нагъэр мыш щылтигъэктотагъ, нэбгырэ пэпчч чылпIэ щигъо-тигъ.

Унагьом нэуасэ сиғемы-хувээ Тае гүшигъэгүү зысэшшы, шашыашэй гултыртэй илэр згээ-шлэгъуагъэ. Яллакъо Хуна-гохэр Сирием клюжынхэм ыпэ-кIэ зыщыпсэущтгэхэрэ, унэ-гүуцэлэу зэрэдхэхэрэ, хэ-кум ялахылэу исхэр зыщы-хэри, Мыекъуапэ дэсхэри — зэклэри ешээ.

ИльэсбэкIэ узэклэбэжы-мэ, Тае ятэу Сухель Адыгэ-им къэкъогъагъ. Ар нэуасэ зы-фэхьуагъэ, зыгъэкошыгъэу Ху-нэго Русльянэ ягош Тае ыцэ-фиусыгъ пшашьэ кызыфэ-хум. Аш тетэу Тае зыцэ пшашьэ Сирием ильэс 21-рэ оху-фэ щыпсэугъ.

Мыщ кызэкъожьхэм, уры-

сүйтэсэхээ. Арышь, заор бэлахышху. ТIэкly кыт-шыкIэми, мамыреу тышшэм, шыкур, зыгореутэу тылпсэущ. Сиклалэхэр еджэх, къалэр, республикэр агу рехы, адигэ ныбрджехэр ялэх.

Чыгуу кытати, унэ лъапсэ итшыхьагъ, неп, неущ тIорэп, зыщытуухырэр типIаль. Мы фэ-тэрэу тызыщыпсэурэр тинэосэ кIалэм кытитыгъэу тыргээ-сы, ишкIагъэ охууфэ ар ты-гын тыфтит.

Сухель кызэриорэмкIэ, иунаю Хуунэго Хьатыжыкъо кытакъыгъ. ЯунагъокIэ Хьатыжыкъохэр арапо. Алэджы-къохэр яунэкъохэр ялэх. Ар згээшIэгъуагъэ, Джамбэчэ щыпсэурэ Хуунагохэм Хьатыжыкъохэр, Алэджыкъохэр ялэх. А унагъохэр Сухель ышэхэу кычIэхъыгъ. Сыгуке «зэ-пблагъэхэн фае» сIуагъэх.

Сухель ишхъэгъусэ Стла-шумэ япхуу, Рандэ ыцI. Аш янэ-ятэхэри Дамаскэ пэмычы-жыэу щыпсэущтгэхэрэ. Бзыль-фыгъэм адигабээр дэгээу ёшэ. Исашибхэм адигэ укытэ ашIеу, ыдэб ахэлэу ыпIугъэх. Унэгъо хызымэтим имызакъо, ѹфыши Рандэ макло.

Джаущтэу агу мыкодэу, на-хыышум щыгугыхээ, Хуунэ-го унагьор мэлсэу. Кызэры-къижыгъицэхэ хэгъэгум мамырым кыгъэзэжыниу Тхэм ельхуу.

СИХЬУ Гошнагъу.

